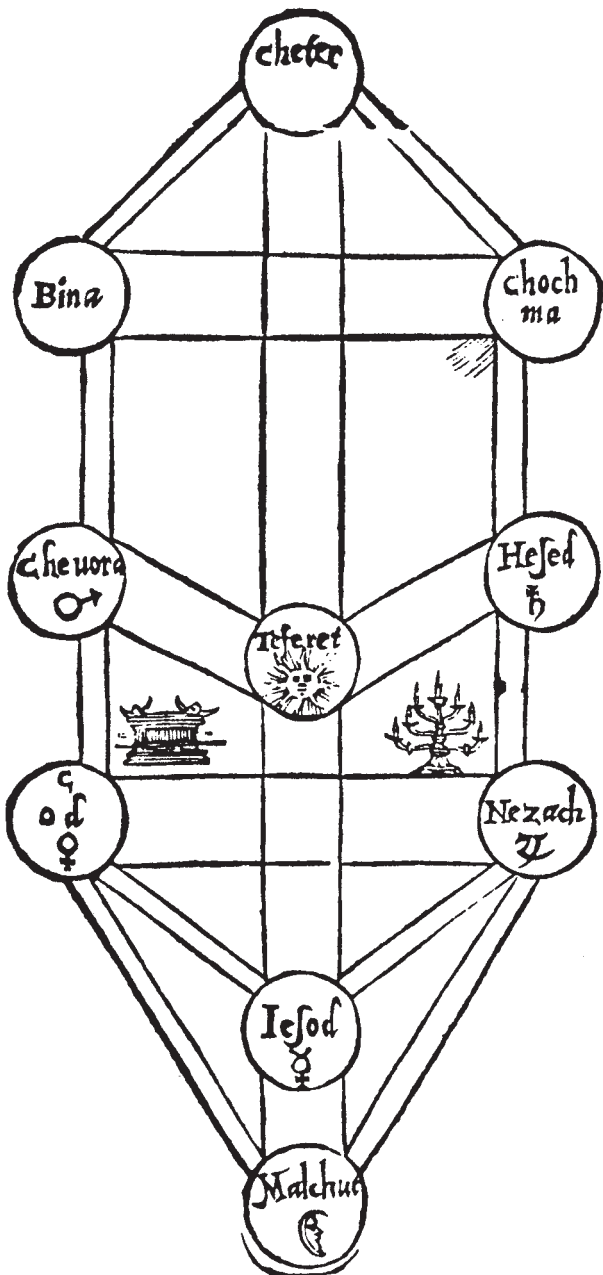

UMBERTO
ECCO
FOUCAULTOVO
KYVADLO

Foucaultovo kyvadlo

UMBERTO ECO

Foucaultovo kyvadlo

Z taliančiny preložil
STANISLAV VALLO

sloart

Copyright © RCS Libri S. p. A. – Milano

Bompiani 1988 – 2010

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2002, 2018

Translation © Stanislav Vallo 2018

ISBN 978-80-556-2758-8

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovat' ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými, ani vo forme fotokópií, nahrávok, prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Len pre vás, dietky učnosti a vzdelanosti,
sme spísali toto dielo. Pohrúžte sa
do knihy, sústredte sa na zámer, ktorý sme
rozptýlili a umiestnili na viacerých
miestach; čo sme na jednom mieste
zahmlili, na inom sme Objasnili, aby to
mohla vaša múdrosť pochopiť.
(Heinrich Cornelius Agrippa
z Nettesheimu,
De occulta philosophia, 3, 65)

Poverčivosť prináša nešťastie.
(Raymond Smullyan, *5000 B.C.*, 1.3.8.)

1

KETER

(ב) והנה בהיות אור הא"ס נמשך,
 בבחינת (ה) קו ישר תוך החלל
 הנ"ל, לא נמשך ונתפשט (ו) תיכף
 עד למטה, אמנם היה מתפשט לאט
 לאט, רצוני לומר, כי בתחילה הת-
 חיל קו האור להתפשט, ושם תיכף
 (ז) בתחילת התפשטותו בסוד קו,
 נתפשט ונמשך ונעשה, כעין (ח)
 גלגל אחד עגול מסביב.

A vtom som uvidel Kyvadlo.

Guľa pripevnená na konci dlhého lana visiaceho z klenby chóru s rovnomernou majestátnosťou opisovala široké polkruhy.

Vedel som – no ktokoľvek by mal v pôvabe toho pokojného dychu vytušiť – že periódu kmitu vymedzuje pomer druhej mocniny dĺžky lana k číslu π , ktoré, vonkoncom iracionálne pre všetky rojčivé mysle, z akéhosi božského dôvodu pri všetkých možných kruhoch nevyhnutne spája obvod s polomerom, takže čas prechodu gule z jedného okrajového bodu do druhého je výsledkom tajuplného sprisahania tých najnečasovejších veličín: jedinosti závesného bodu, dvojakosti abstraktného rozmeru, potrojnej povahy čísla π , tajného štvorca rovnice, dokonalosti kruhu.

Ďalej som vedel, že dolu v základni, na vertikále závesného bodu, zabezpečuje stálosť pohybu magnetické zariadenie pôsobiace príťažlivou silou na valček ukrytý v srdci gule: drobný figeľ na prekonanie odporu hmoty, ktorý sa však neprieči zákonu Kyvadla, naopak, umožňuje mu naplno sa prejaviť, lebo vo vzduchoprázdne by akokoľvek ťažký hmotný bod zavesený na konci nerozťažiteľného lana bez hmotnosti, na ktoré by nepôsobil odpor vzduchu a nedochádzalo by k jeho treniu v závesnom bode, pravidelne kmital večnosť.

Medená guľa osvecovaná poslednými slnečnými lúčmi prenikajúcimi cez sklá okien vystreľovala bledé trblietavé odlesky. Keby sa, ako kedysi, dotýkala hrotom tenkej vrstvy vlhkého piesku na dlažbe chóru, pri každom kmite by do nej načrtla jemnú ryhu a ryha by v každom okamihu nekonečne nebadateľne menila smer a čoraz väčšmi by sa rozširovala do formy štrbiny, priehlbiny

a v obrazi by sa čoskoro dala vytušiť lúčovitá symetria – kostra mandaly, neviditeľná štruktúra pentákula, hviezda, mystická ružica. Ba nie, skôr udalosť zaznamenaná v rozľahlosti púšte, príbeh stôp nespočetných putujúcich karaván. Príbeh pomalých a tisícročia trvajúcich migrácií, možno takto sa pohybovali Atlanti z kontinentu Mu pri svojej neúnavnej a dobytčej púti od Tasmánie po Grécko, od Kozorožca po Raka, od Ostrovov princa Eduarda po Svalbardy. Hrot opakoval, vo veľmi zhustenom čase znovu opisoval to, čo ony vykonali v čase medzi dvoma zaľadneniami, čo možno ešte vždy vykonávajú, už ako poslová Pánov – a možno kdesi medzi ostrovmi Samoa a Novou zemou sa hrot v stave pokoja dotýkal Agarthy, Strediu Sveta. A tušil som, že jestvuje skryté spojenie, čo spája Avalon, kraje Severu, s južnou púšťou ukrývajúcou záhadu Ayers Rocku.

V tej chvíli, o štvrtej popoludní 23. júna, Kyvadlo znehybnelo v okrajovom bode kmitu, aby vzápätí odovzdane kleslo smerom do stredu, nadobudlo v polovici dráhy rýchlosť, dôverne sa vrezalo do temného kvadrátu síl určujúcich jeho osud.

Keby som bol dlho pozoroval, odolný voči toku hodín, ako tá vtáčia hlava, ten hrot kopije, tá prevrátená helmica načrtáva do prázdna diagonály, dotýkajúc sa okrajových bodov svojej astigmatickej dráhy, bol by som sa stal obeťou ilúzie, lebo by som sa nazdal, že oscilačné pole Kyvadla vykonalo v priebehu tridsiatich dvoch hodín úplnú rotáciu a vrátilo sa do východiskovej polohy, pričom načrtlo do piesku sploštenú elipsu rotujúcu okolo svojho stredu s pravidelnou uhlovou rýchlosťou úmernou sínusu šírky. Ako by elipsa rotovala, keby bol bod upevnenia Kyvadla vo vrcholci kupoly Šalamúnovho chrámu? Možno to Rytieri skúsili aj tam. Výpočet, konečný význam, by sa možno vôbec nezmenil. Možno bol opätsky Kostol Saint-Martin-des-Champs skutočným Chrámom. Tak či onak, pokus by bol dokonalý len na Póle, teda jedinom mieste, kde sa závesný bod nachádza na predĺžení osi zemskej rotácie a kde by Kyvadlo vykonalo svoj zdanlivý cyklus za dvadsaťštyri hodín.

Ale táto odchýlka od Zákona, ktorú navyše Zákon predpokladal, toto porušenie božskej miery neuberalo zázraku na obdivuhodnosti. Vedel som, že Zem sa točí a ja sa točím s ňou a Saint-Martin-des-Champs a celý Paríž sa točia so mnou a všetci sa spolu točíme pod Kyvadlom, ktoré v skutočnosti ani na okamih nemenilo smer svojej oscilačnej dráhy, lebo tamhore, kde bolo zavesené, na pomyselnom

nekonečnom predĺžení jeho lana, vysoko smerom k tým najvzdialenejším galaxiám sa nachádzal večne nehybný Pevný Bod.

Zem sa točila, no miesto, kde bolo lano upevnené, bolo jediným nepohyblivým bodom vesmíru.

Môj pohľad sa teda neobracal ani tak smerom k zemi, ako skôr hore, k tajomstvu dokonalej nehybnosti. Kyvadlo mi vravelo, že hoci sa všetko pohybuje, zemeguľa, slnečná sústava, hmloviny, čierne diery a všetky diery veľkej vesmírnej emanácie, od prvých aiónov po najslizkejšiu hmotu, zostáva jediný bod, čap, svorník, pomyselný závesný hák a okolo neho sa pohybuje celý vesmír. A ja som bol teraz účastný tohto závratného javu, ja, ktorý som sa tak isto pohyboval vo všetkom a so všetkým, no mohol som vidieť Tamto, Nehybno, Bralo, Záruku, nesmierne žiarivý opar, ktorý nie je telom, nemá tvar, podobu, váhu, kvantitu ani kvalitu a nevidí, nepočuje, nepoddáva sa citlivosti, nejestvuje na nijakom mieste, v nijakom čase a v nijakom priestore, nie je dušou, inteligenciou, predstavou, mienkou, číslom, poriadkom, mierou, podstatou, večnosťou, nie je tmou ani svetlom, nie je omylom, a nie je ani pravdou.

Zo zamyslenia ma vytrhol vedecky presný a trochu zunovaný rozhovor chlapca v okuliaroch s dievčaťom, ktoré ich, žiaľ, nemalo.

„To je Foucaultovo kyvadlo,“ povedal mládenec. „Prvý pokus v pivnici v roku 1851, potom v Observatóriu, potom pod kupolou Panteónu, lano bolo dlhé šesťdesiatšedem metrov a guľa vážila dvadsaťosem kíl. Od roku 1855 je tu, trochu zmenšené, a visí z takej diery v strede krížového trámu.“

„A čo, len tak tam visí, a nič viac?“

„Ukazuje, že Zem sa točí. Pretože bod zavesenia zostáva nehybný.“

„Prečo zostáva nehybný?“

„Pretože bod... ako by som to povedal... rozumieš, vo svojom strede... čiže každý bod, ktorý sa nachádza presne v strede bodov, ktoré vidíš, slovom ten bod, geometrický bod ty nevidíš, nemá rozmery a to, čo nemá rozmery, nemôže ísť ani doprava, ani doľava, ani smerom dolu, ani smerom hore. Čiže nerotuje. Rozumieš? Ak teda bod nemá rozmery, nemôže sa ani točiť okolo seba. Nemá ani seba...“

„Ani keď sa Zem točí?“

„Zem sa točí, ale bod sa netočí. Pozri, ak chceš, ver, ak nie, kašli na to. Okej?“

„Jasné. Jeho vec.“

Chudera. Nad hlavou mala jediné pevné miesto vo vesmíre, jediný únik z kľatby *panta rei* a myslela si, že je to jeho vec, a nie jej. A dvaja mladí vzápätí aj odišli – on si predtým preštudoval dajakú príručku, ktorá ho obrala o možnosť užasnúť pri priamom pohľade, ona zostala ľahostajná, neprístupná zimomriavkam z pocitu nekonečna a ani jeden z nich si neuchoval v pamäti ohromujúci zážitok z tohto stretnutia – prvého a posledného – s Jediným, En-sof, Nevysloviteľným. Ako neklesnúť na kolena pred oltárom istoty?

Ja som hľadel s úctou a strachom. V tej chvíli som bol presvedčený, že Jacopo Belbo mal pravdu. Keď mi rozprával o Kyvadle, pripisoval som jeho rozrušenie estetickému blúzneniu, neformnej rakovine, čo sa pomaly formovala v jeho duši a postupne, bez jeho vedomia, premieňala jeho hru na skutočnosť. Ale ak boli pravdivé jeho slová o Kyvadle, možno bola pravda aj všetko ostatné, Plán, Celosvetové Sprisahanie, a bolo teda dobré, že som ta prišiel v predvečer letného slnovratu. Jacopo Belbo nebol blázon, jednoducho zo zábavy, pri hre a prostredníctvom Hry odhalil pravdu.

Problém je v tom, že obcovanie s Najvyšším a Najžiarivejším Božstvom nemôže trvať dlho, a nenarušiť pritom myseľ.

A tak som sa pokúsil odtrhnúť pohľad a sledoval som krivku, ktorá z hlavic polkruhovito usporiadaných stĺpov mierila pozdĺž rebrovia klenby k svorníku a odhaľovala tajomstvo lomeného oblúka, ktorý spočíva na čomsi nejestvujúcom – vrcholné pokrytectvo statiky – a naplňa stĺpy presvedčením, že zospodu podopierajú krížové pásy klenby a tie zasa, odrazené zhora svorníkom, rovnakým presvedčením, že pritláčajú k zemi stĺpy, zatiaľ čo všetkým a ničím, následkom aj príčinou zároveň je klenba. No uvedomil som si, že nevšimáť si Kyvadlo kývajúce sa pod klenbou, a pritom obdivovať klenbu je to isté, ako vyhnúť sa prameňu a dychtivo sa napiť zo studničky.

Chór Kostola Saint-Martin-des-Champs existoval len preto, lebo z moci Zákona mohlo existovať Kyvadlo, a to zasa existovalo preto, lebo existoval chór. Povedal som si, že pred nekonečnom nemožno uniknúť smerom k ďalšiemu nekonečnu, pred odhalením totožného nemožno uniknúť pomocou ilúzie, že môžeme natrafiť na odlišné.

Ešte vždy som nemohol odtrhnúť pohľad od vrcholu kupoly a začal som krok za krokom ustupovať dozadu – za tých niekoľko minút, čo uplynuli od môjho príchodu, som si totiž dokonale

vlačil do pamäti cestu a veľké ocelové korytnačky defilujúce naľavo aj napravo odo mňa boli dostatočne mohutné na to, aby som ich prítomnosť zaznamenával periférnym videním. Ustupoval som naprieč loďou smerom k východu a nad hlavou sa mi znovu ocitli hrôzostrašné praveké vtáky z predratého plátna a ocelových drôtov, zlovestné väzky, ktoré akási temná vôľa rozvešala pod klenbu lode. Vnímal som ich ako premyslené metafory, oveľa plnšie významov a narážok, ako to chcel mať – naoko! – ten, kto ich sem pod zámienkou didaktického zámeru zavesil. Let jurských chrobákov a jurských plazov, alegória dlhých migrácií, ktoré Kyvadlo načrtávalo na dlažbe, archonti, perverzné emanácie, a tu sa už oproti mne spúšťali, s dlhočiznými zobákmi pravekého Archeopteryxa, Breguetovo, Blériotovo, Esnaultovo lietadlo a Dufauxova helikoptéra.

Takto sa totiž vchádza do Conservatoire des Arts et Métiers v Paríži, kde sa najprv prejde nádvorím z osemnásteho storočia a vzápätí sa vojde do starého opátskeho kostola začleneného do neskoršieho komplexu, tak ako bol kedysi začlenený do pôvodného prepoštvstva. Človek sem vstupuje a prichádza oslepený úchvatným sprisaháním spájajúcim v jediný celok vznešený kozmos nebeských lomených oblúkov a temný chtonický svet požieračov minerálnych olejov.

Na zemi stojí rad samohybných vehiklov, velocipédov a parných kočiarov, z povaly visia lietadlá priekopníkov, niektoré z exponátov sú celé, aj keď poobtlkané, nahlodané zubom času, a v nejasnom svetle, sčasti prirodzenom a sčasti elektrickým, sa všetky napospol zdajú pokryté akousi patinou pripomínajúcou popraskaný lak starých huslí; z iných zasa zostali len kostry, šasi, pahýle ojnic a rukoväti hroziace neopísateľnými mukami, keď si predstavíš, že si pripútaný na niektorom z tých pochybných mechanizmov, kde by sa mohlo zrazu niečo pohnúť a rýpať sa ti pod kožou, až kým by si sa nepriznal.

A za zoskupením starých samohybných, teraz dokonale nehybných predmetov so zhrdzavenou dušou, obyčajných znakov technologickej hrdosti toho, kto ich tu vystavil na úctivý obdiv návštevníkov, otvára sa priestor chóru, zľava strážený Sochou slobody, zmenšeným modelom tej, ktorú Bartholdi vyprojektoval pre iné svesty, a sprava sochou Pascala; tu sa pod kmitmi Kyvadla v kruhu rozkladá ťaživý sen chorého entomológa: klepetá, čeluste, tykadlá, články, krídla, nožičky; aj cintorín mechanických mršín, ktoré by sa mohli v jednej chvíli dať do pohybu: magnety, jednofázové

transformátory, turbíny, súbory konvertorov, parné stroje, dynamá; a vzadu, v stĺpovej ochodzi za Kyvadlom, stoja asýrske, chaldejské, kartáginské božstvá, obrovskí Baalovia s bruchami, v ktorých kedysi horel oheň, norimberské panny s obnaženým srdcom ježiacim sa klincami, a to boli kedysi motory aeroplánu – slovom, neopísateľný kruh posvätných sôch zbožňujúco klačiacich pred Kyvadlom, akoby týmto dieťkam Rozumu a Osvietenstva bolo súdené na večné veky chrániť samotný symbol Tradície a Múdrosti.

A môžu si teda myslieť otrávení turisti, ktorí si za deväť frankov kúpia vstupenku (v nedeľu vstup zdarma), že starí páni z minulého storočia, s bradou zažltnutou od nikotínu, s obšúchaným a mastným golierikom, s čiernou mašľou pod krkom, v redingote páchnucim tabakom, s prstami sčernenými od kyselín, s myslou kysnúcou akademickou závišťou, všetky tie príznaky z nepodarených frašiek, čo sa navzájom oslovovali *cher maître*, rozostavili tieto predmety pod tieto klenby vedení šľachetným zámerom vystaviť ich na obdiv, uspokojiť malomeštiackeho a radikálneho daňového poplatníka, osláviť skvelé osudy technického pokroku? Nie, nie, Saint-Martin-des-Champs vybudovali s jasným zámerom, najprv ako prepošstvo, potom ako revolučné múzeum s cieľom zhromaždiť v tomto priestore výdobytky tých najtajomnejších a najtajupľnejších poznatkov – a všetky tie lietadlá, všetky tie samochodné prístroje a elektromagnetické kostry viedli medzi sebou dialóg, ktorého zmysel mi zatiaľ unikal.

Mohol som veriť, ako ma o tom pokrytecky presviedčal katalóg, že tento sympatický počín vykonali páni z Konventu len preto, aby širokým masám sprístupnili svätyňu všetkých umení a remesiel, keď bolo nad slnko jasnejšie, že plán, ba samotné použité slová zodpovedajú tým, ktorými Francis Bacon opísal Príbytok Šalamúnov vo svojej Novej Atlantíde?

Bolo by vari možné, že iba ja – ja a Jacopo Belbo, a ešte Diotallevi – sme vytušili pravdu? V ten večer som sa mal dozvedieť odpoveď. Bolo nevyhnutné, aby sa mi po záverečnej dajako podarilo zostať dnu v múzeu a vyčkáť tam polnoc.

Kadiaľta mali vojsť Oni, to som nevedel; tušil som, že v sieti parížskej kanalizácie jestvuje prepojenie medzi múzeom a dajakým iným miestom v meste, možno niekde v okolí Porte-St-Denis, no s istotou som vedel: keby som teraz vyšiel, tamtou cestou by som

sa sem určite nevrátil. Preto som sa musel za každú cenu ukryť a zostať vnútri.

Pokúsil som sa vytrhnúť z očarujúceho pôsobenia tohto miesta a preletel som priestor lode skúmavým, chladným pohľadom. Teraz som už nehľadal odhalenie, chcel som informáciu. Uvážil som, že v ďalších sálach by som si zrejme ťažko našiel vhodné miesto, kde by som unikol záverečnej kontrole (povinnosťou strážnikov je krátko pred koncom návštevnych hodín obísť všetky sály, aby sa niekde neukryl zlodej), ale kde by som sa mohol ukryť lepšie, v úlohe čierneho pasažiera, ako práve tu, v hlavnej lodi plnej vozidiel? Ukryť sa, živý, do mŕtveho vozidla. Hrali sme sa doteraz pridlho na to, aby som sa nepokúsil pustiť aj do tejto hry.

Tak do toho, povedal som si, a teraz nemysli na Múdrost': žiadaj o pomoc Vedu.

Máme rozmanité a zaujímavé Hodiny, a zasa ďalšie, ktoré vyvíjajú Striedavé Pohyby... A máme aj Domy Zmyslových Klamov, kde s úspechom vykonávame všemožné druhy Manipulácie, Falošné Zjavenia, Klamlivé Kúzla a Ilúzie... Toto sú, ó, môj synu, bohatstvá Príbytku Šalamúnovho.

(Francis Bacon, *New Atlantis*, London, Rewley, 1627, s. 41 – 42)

Znovu som dostal pod kontrolu nervy a ovládol predstavivosť. Musel som hrať s ironickým odstupom, s akým som hral do predvčerajška, nechať sa strhnúť. Bol som v múzeu, a musel som byť priam dramaticky úskočný a jasnozrivý.

S dôverou som pozrel na lietadlá nad mojou hlavou: mohol by som sa vyštveráť do kabíny dvojplôšníka a čakať príchod noci, akoby som prelietal ponad La Manche a vopred vychutnával rad Čestnej légie. Mená áut dolu na podlahe mi zneli láskavo a nostalgicky... Hispano Suiza 1932, pekná a útulná. Nepoužiteľná, lebo stála priveľmi blízko pokladne, ale pokladníka som mohol obalamutiť, keby som sa zjavil v pumpkách a galantne otváral dvierka dáme v krémovom kostýmčeku, s dlhým šalom okolo tenučkého krku, s klobúčikom v tvare zvona na chlapčensky zastrihnutej štici. Citroenka C 64 z roku 1931 sa ponúkala iba v priereze, dobrý model pre školské účely, no ako úkryt – smiešne. A do úvahy vôbec neprichádzal Cugnotov parný stroj, obrovitánsky kotol: alebo skôr výfuk? Bolo treba poobzerať sa skôr napravo, kde stáli popri stene velocipédy s veľkými secesnými kolesami, *draisiennes* kolobežkového typu, pripomienka urodzených pánov v cylindroch usilovne šliapajúcich do pedálov krížom-krážom po Boulonskom lesíku, ozajstní rytieri pokroku.

Oproti velocipédom stáli dobré karosérie, priam nenásytné skrýše. Možno to neplatilo o Panharde Dynavia z roku 1945, priveľmi priesvitnom a tesnom pri svojom aerodynamickom pôvabe, no rozhodne stál za úvahu vysoký Peugeot 1909, hotová manzardka, alkovňa. Keby som ta zaliezol a vnoril sa do kožených sedadiel, nikto by ma neobjavil. Ale ťažko by som sa doň vyteperil, jeden z kustódov sedel totiž na lavičke presne oproti, chrbtom k velocipédom. Vystúpiť tak na schodík, trochu neohrabaný v kabáte s kožušinovým golierom, zatiaľ čo on, vo vysokých čizmách, s vodičskou čiapkou v ruke mi úslužne otvára dvierka...

Na okamih som sa sústredil na Obéissant z roku 1873, prvé francúzske vozidlo na mechanický pohon pre dvanásť cestujúcich. Ak bola peugeotka manzardka, tak toto bol hotový dom. Lenže nebolo ani pomyslenia dostať sa ta, a neupútať pritom všeobecnú pozornosť. Aké je ťažké ukryť sa, keď úkrytmi sú obrázky z výstavy.

Znovu som prešiel sálou: Socha slobody sa týčila, „éclairant le monde“, na takmer dvojmetrovom podstavci vo forme lodnej provy s vytŕčajúcim ostrým bodcom. Vnútro bolo upravené ako strážna búdka, z ktorej bolo okrúhlym lodným oblokom vidieť diorámu zátoky v New Yorku. O polnoci by to bolo výborné pozorovacie stanovište, lebo z prítmnia by som nerušene pozoroval chór na ľavej strane aj loď na strane pravej, pričom by mi chrbát kryla veľká kamenná socha Grammeho hľadiaca zo svojho miesta smerom k ďalším chodbám, keďže stála v priestore, ktorý mohol byť akosi priečnou loďou. No teraz, pri dennom svetle bolo veľmi dobre vidieť, či je búdka prázdna, alebo nie, a každý normálny strážnik by sa po odchode posledných návštevníkov rozhodne pozrel aj tým smerom – len tak, aby mal čisté svedomie.

Času som nemal nazvyš, o pol šiestej zatvárali. Náhlivo som si znovu prešiel stĺpovú ochodzu. Ani jeden z motorov mi nemohol poslúžiť ako úkryt. Ani po mojej pravici – obrovské prístroje určené pre nákladné lode, pozostatky dajakej Lusitanie pohltenej hĺbinami, a ani gigantický Lenoirov plynový motor so sústavou ozubených kolies. Nie, nie, a navyše teraz, keď svetlo slablo a cedilo sa sivými oknami ako vodnatý prísvit, znovu sa ma zmocňoval strach pri myšlienke, že by som sa mal schovať medzi tieto zvery, a potom sa v tme, v slabom lúči baterky stať svedkom toho, ako v temnote noci znovu ožívajú, dychčia ťažkým zemitým dychom, kosti a vnútornosti bez peria a srsti, škrípocú a pokrývajú sa smradlavou olejovou slinou. Ako by som mohol zostať nažive na tejto výstave – zrazu mi začala pripadať odpudzujúca a nečistá – dieseľových genitálií, turbínových vagín, neorganických pažerákov, čo svojho času chrlili a v noci možno opäť budú chrliť plamene, paru, sykot, alebo budú monotónne bzučať ako veľké roháče, vrzgotať ako svrčky, ako by som mohol prežiť medzi tými skeletrickými výrazmi rýdzej abstrakčnej funkčnosti, medzi automatmi schopnými gniaviť, drviť, rezať, premiestňovať, krájať, lámať, zrýchľovať, vrázať, chrchlavo pregľgať štartérmi, vzlykať valcami, rozkladať sa ako čudesné marionety, krútiť bubnami, meniť frekvencie, transformovať energie, pohybovať pákami – ako by som tu mohol prežiť? Iste by sa na mňa vrhli, poštvali by ich Páni Sveta, ktorí ich sem naznášali,

aby svedčili o omyle stvorenia, zbytočné zariadenia, idoly vládcov nízkeho kozmu – ako by som im mohol odolať bez rozochvenia?

Musím preč, musím odtiaľto odísť, vravel som si, je to šialenstvo, dávam sa strhnúť do hry, ktorá pripravila o rozum Jacopa Belba, ja, človek večne neveriaci...

Neviem, či som včera večer urobil dobre, že som zostal. V opačnom prípade by som dnes poznal začiatok, no nie koniec tohto príbehu. Alebo by som tu vôbec nebol, ako som tu teraz, utiahnutý v samote na tomto vršku; a zatiaľ čo dolu v údolí štekajú psy, sám seba sa pýtam, či tamto bol naozaj koniec, alebo či koniec má ešte len prísť.

Rozhodol som sa pokračovať. Vyšiel som z kostola, pri Grammeho soche som zabočil doľava, do ďalšieho stĺporadia. Ocitol som sa v oddelení železníc a pestrofarebné modely lokomotív a vagonov mi pripadali ako nevinné, upokojujúce hračky, vláčiky z Disneylandu, holandského Madurodamu či Miniatúrneho Talianska v Rimini... Už som si pomaly zvykal na striedajúce sa stavy úzkosti a pokoja, hrôzy a rozčarovania (nie je to začiatok choroby?) a pomyslel som si, že vnútrajšok kostola ma rozrušil preto, lebo som ta vošiel ovplyvnený stránkami Jacopa Belba – ktoré som rozlúštil za cenu množstva hádankárskych úskokov – i keď som vedel, že sú čírym výmyslom. Bol som v technickom múzeu, vravel som si, si v technickom múzeu, je to chvályhodná ustanovizeň, možno len trochu nudná, ale inak je to kráľovstvo neškodných mŕtvol, veď vieš, aké bývajú múzeá, ešte sa nestalo, že by dakoho zhltna Mona Líza – obojpoľná obluda, Medúza len pre estetov – a tým menej tá zhltnie Wattov prístroj, ktorý mohol vydesiť len ossianických alebo novogotických aristokratov a práve preto vyzerá tak pateticky kompromisne, samá korintská elegancia, kľuka aj hlavica, medený kotol aj stĺpik, koleso aj bubon. Jacopo Belbo sa ma odkiaľsi z diaľky pokúšal zavliecť do umŕtvujúcej pasce, ktorá ho zahubila. Musíš sa, vravel som si, musíš sa správať ako vedec. Zhorí vari vulkanológ, ako zhorel Empedokles? A hnal sa Frazer v hrôze pred prenasledovateľom po lese v Nemi? Tak pozri, ty si Sam Spade, dobre? Tvojou úlohou je len preskúmať podsvetie, je to tvoje remeslo. Žena, ktorá ťa dostala, musí pred koncom umrieť, a najlepšie tvojou rukou. Tak sa maj, Emily, bolo to krásne, ale bola si automat bez srdca.

Lenže po galérii dopravných prostriedkov nasledovalo Lavoisierovo átrium obrátené k širokému schodištu vedúcemu do horných podlaží.

Celá tá hra vitrín po oboch stranách a čosi ako alchymický oltár priamo v strede, celá tá liturgia civilizovanej makumby spred dvesto rokov, všetko toto zaiste nebol výsledok náhodného rozostavenia – bola to cieleňá sústava symbolov.

Po prvé, množstvo zrkadiel. Ak je niekde jedno zrkadlo, je to ľudské štádium: chceš sa vidieť. A tuto sa nevidíš. Hľadáš sa, hľadáš vlastnú polohu v priestore, kde by ti zrkadlo povedalo „ty si tam, a si to ty“, a veľmi sa namáhaš, usiluješ, lebo Lavoisierove zrkadlá, či už duté alebo vypuklé, ťa zakaždým sklamú, zosmiešnia: keď odstučíš, nájdeš sa, potom sa trochu pohneš, a hneď sa stratíš. Toto katoptrické teátrum je tu na to, aby ťa obralo o akúkoľvek identitu, aby si si nebol istý, kde sa vlastne práve nachádzaš. Ako keby ti vpravelo: ty nie si Kyvadlo, nie si ani na mieste Kyvadla. A ty sa necítiš neistý len vo vzťahu k sebe samému, ale aj k všetkým ostatným predmetom, čo sa nachádzajú medzi tebou a ďalším zrkadlom. Iste, fyzika ti vie vysvetliť, čo sa tu vlastne odohráva a prečo: nastavíš duté zrkadlo tak, aby zachytilo lúče vyžarované predmetom – v tomto prípade destilačný prístroj na medenom kotlíku – a zrkadlo odrazí skrátené lúče tak, aby si nevidel predmet jasne načrtnutý v zrkadle, ale skôr ho vytušil ako rozplývajúcu sa vidinu visiacu vo vzduchu, a navyše dolu hlavou, mimo zrkadla. Pochopiteľne stačí, aby si sa trochu pohol a efekt sa stratí.

Potom som však v inom zrkadle uvidel seba samého dolu hlavou.

Neznesiteľné.

Čo tým chcel vlastne Lavoisier povedať, čo chceli naznačiť tvorcovia Conservatoire? Všetky možné čary zrkadiel poznáme od čias Alhazena, od arabského stredoveku. Malo vôbec zmysel vytvoriť Encyklopédiu, Osvietenstvo, Revolúciu len na to, aby sa potvrdilo, že stačí prehnúť povrch zrkadla, a človek sa zrúti do neskutočného sveta? A nie je vlastne ilúziou normálne zrkadlo, ten druhý, čo na teba hľadá, odsúdený na večné ľaváctvo, každé ráno pri holení? Malo to nejaký zmysel, malo ti to v tejto sále povedať len toto, alebo ti to malo naznačiť, aby si iným spôsobom hľadel na všetko ostatné, na vitríny, nástroje, ktoré napohľad vyzerajú ako chválospev počiatkov osvieteneckej fyziky a chémie?

„Kožená maska slúžiaca ako ochrana pri pokusoch s vápnom.“ Ale... naozaj? Naozaj si vládca sviečok pod skleneným zvonom zakladal túto maškaru s pyskom krysy, masku mimozemského dobyvateľa, aby si nepodráždil oči? *Oh, how delicate, doctor Lavoisier.* Ak si chcel študovať kinetickú teóriu plynov, načo si tak